

KOMISJA GENERALNA DS. BIOETYKI ZAKON SZPITALNY ŚW. JANA BOŻEGO

TWORZENIE KOMITETÓW BIETYCZNYCH W PROWINCJI

Podstawowe wskazówki, dotyczące tworzenia Komitetów Bioetycznych w Zakonie

Bioetyka, jako dyscyplina naukowa, rozwinęła się w połowie XX wieku w krajach uprzemysłowionych. Jej celem jest określanie norm etycznych niezbędnym pracownikom służby zdrowia w rozwiązywaniu praktycznych problemów pojawiających się w sytuacjach budzących kontrowersje moralne w codziennej praktyce lekarskiej i opiekuńczej.

Wraz z postępem, jaki miał miejsce zarówno w świecie nauk medycznych, opiece zdrowotnej, jak również w biotechnologii, stawało się rzeczą coraz bardziej oczywistą, że na praktycznym polu działania, będzie wciąż rosła potrzeba podejmowania trudnych decyzji etycznych. Ośrodki opieki zdrowotnej (głównie na szczeblu lokalnym) jak również rządy i ich biura polityczne (na szczeblu krajowym) uznały, iż niezmiernie ważne jest tworzenie bardziej formalnych mechanizmów, które mogłyby być pomocne w rozwiązywaniu dylematów etycznych, pojawiających się w dynamicznie rozwijającej się opiece medycznej i polityce zdrowotnej. Wielu przedstawicieli świata nauki uważa, iż utworzenie różnych komitetów bioetycznych mogłoby być pierwszym, znaczącym krokiem w kierunku rozszerzenia debaty na temat współczesnych problemów bioetycznych.

Komitet bioetyczny jest to komitet, który zajmuje się etycznym wymiarem (a) nauk medycznych, (b) nauk związanych z życiem (c) innowacyjnych sposobów leczenia. Zwykle do komitetu bioetycznego należą eksperci z różnych specjalności, mający różne poglądy i sposoby rozwiązywania problemów i kwestii bioetycznych, zwłaszcza dylematów moralnych lub etycznych. Ponadto, członkowie tych komitetów nie tylko są bardziej uwrażliwieni na dylematy etyczne, ale także z czasem nabywają wiedzę i umiejętności niezbędne do tego, aby rozwiązywać w sposób bardziej efektywny problemy budzące najwięcej kontrowersji w zakresie biologii i medycyny, nawet wówczas, kiedy wydawałyby się one nie do rozwiązania.

Prowincje Zakonu mają możliwość utworzenia komitetów bioetycznych na szczeblu prowincjalnym, regionalnym (w ramach grup roboczych lub w ośrodkach) i/lub na szczeblu

lokalnym (w szpitalu). Ma to tę zaletę, że z czasem, pomaga nawiązać współpracę z innymi komitetami bioetycznymi, aby dzięki temu, nie tylko zaspokajać potrzeby ogólnie wszystkich ludzi, ale także móc skupić się na problemach społeczności w mniejszych regionach a nawet lokalnych wspólnotach. Ponadto, komitety bioetyczne powoływane na szczeblu prowincjonalnym mają możliwość wyboru (nawet, jeżeli zdecydują się na ograniczenie zakresu swoich obowiązków) spośród wielu różnych form działania, łącznie z tymi, które zazwyczaj są w gestii komitetów organizowanych na poziomie regionalnym i lokalnym.

Różne formy komitetów bioetycznych na różnych szczeblach w prowincjach Zakonu

Komitety bioetyczne mogą przyjmować różne formy i pełnić wielorakie funkcje na poszczególnych szczeblach w Zakonie, mogą też mieć charakter krajowy lub międzynarodowy. Dokumenty UNESCO i innych organizacji międzynarodowych sugerują, że każda z czterech form komisji bioetycznych, zaproponowanych poniżej, po ustaleniu swoich własnych celów, zadań i sposobów działania, może stwierdzić, że byłoby korzystne połączyć różne funkcje i różne formy organizacyjne komitetów bioetycznych. Na przykład, komitety etyczne służby zdrowia mogą być łączone z komitetami badań etycznych. Decydującymi tutaj czynnikami będą głównie:

- Stopień rozwoju ośrodka na szczeblu prowincjonalnym, regionalnym lub lokalnym.
- Stopień technicznego zaawansowania prowincji.
- Sytuacja polityczna w tej prowincji, która proponuje utworzenie komitetu.

Należy także wziąć pod uwagę, utworzenie Komitetu Generalnego ds. Bioetyki, który mógłby nadzorować i koordynować pracę komitetów bioetycznych na szczeblu prowincjonalnym. Zaletą takiego rozwiązania mogłoby być stworzenie możliwości dzielenia się zdobytą wiedzą, sposobami działania itd., które następnie można by ujednoczyć we wszystkich placówkach Zakonu. To umożliwiłoby także głębsze zrozumienie moralnych i etycznych problemów w kontekście katolickiej opieki zdrowotnej.

RODZAJE KOMITETÓW BIOETYCZNYCH

1. Komitety decyzyjne i/lub komitety doradcze (PMAs)

Ich zadaniem jest wyznaczenie odpowiedniej praktyki prac badawczych i opieki zdrowotnej w ośrodkach na szczeblu prowincjonalnym, regionalnym i lokalnym.

2. Komitety przy stowarzyszeniach i organizacjach skupiających personel medyczny (HPA)

Określają, jakie powinno być profesjonalne podejście w opiece nad pacjentami (stowarzyszenie lekarzy, pielęgniarek itd.).

3. Komitety etyczne w szpitalach i ośrodkach zdrowia (HECs).

Ich celem jest podnoszenie jakości opieki nad chorymi (szpitale, kliniki ambulatoryjne, ośrodki opieki nad przewlekle chorymi, hospicja).

4. Komitety badań etycznych (RECs)

Ich celem jest, między innymi, ochrona osoby biorącej udział w badaniach, mających na celu zdobycie ogólnej wiedzy z zakresu biologii, biomedycyny, psychologii, socjologii i epidemiologii (lekarstwa, szczepionki, sprzęt medyczny)

Przed przystąpieniem do utworzenia komitetu bioetycznego, na pierwszych spotkaniach, przewodniczący wraz z członkami powinni określić główne cele, dzięki czemu łatwiej będzie kierować działalnością komitetu, przynajmniej w początkowym okresie (może to być rok lub dwa lata). Oczywiście, główny cel będzie zależał od rodzaju utworzonego komitetu.

PROCEDURY I DZIAŁANIA

Po podjęciu decyzji o utworzeniu komitetu bioetycznego (na jakimkolwiek szczeblu), osoba odpowiedzialna za jego utworzenie musi wcześniej przeanalizować i ustalić, jakie kroki należy podjąć, aby utworzyć dany komitet. Muszą one być jasno sformułowane a następnie realizowane w odpowiedniej kolejności, pozostawiając jednakże możliwość dokonania drobnych zmian. Dla przykładu, poniżej przedstawiamy podstawowe wskazówki, dotyczące powoływania komitetów:

Wskazówki

1. Należy określić, jaką funkcję ma pełnić komitet bioetyczny:

(a) PMA, (b) HPA, (c) HEC, (d) REC, możliwa jest także dowolna kombinacja tych funkcji.

2. Statuty lub plan działania muszą być opracowane w taki sposób, aby komitet bioetyczny został zaaprobowany przez organy prawne zarówno państwowe, jak i zakonne, niezależnie od kraju lub prowincji, w której się on znajduje. Statuty powinny zawierać, (lecz nie muszą być konieczne do tego ograniczone) następujące informacje:

(a) Jakie dyscypliny naukowe reprezentują członkowie komisji,

- (b) Jaki jest mandat przewodniczącego i członków (stały, odnawialny, czy może być przedłużony, np. na 1 rok lub na 2 lata),
- (c) określić kworum niezbędne do podejmowania decyzji na oficjalnych spotkaniach komitetu bioetycznego.

3. Należy wybrać i mianować przewodniczącego komitetu bioetycznego.

4. Należy określić kryteria wyboru i według nich wybrać i mianować członków komitetu bioetycznego. Do komitetu mogą należeć przedstawiciele różnych specjalności tj. bioetyka, filozofia, nauki o życiu, medycyna, psychologia, socjologia, nauki społeczne, teologia, a także eksperci w zakresie prawa, adwokaci, przedstawiciele władz oraz świeccy. Część z członków powinna należeć do rodziny zakonnej (bracia lub współpracownicy), powinno się też wybrać osoby dobrze znające tradycję katolicką, prawo kanoniczne i oficjalne dokumenty Stolicy Apostolskiej.

5. Przewodniczący oraz członkowie komitetu bioetycznego, powinni znać ramy prawne i najważniejsze dla Zakonu imperatywy i wartości, gdyż na tych elementach będzie się opierać niezależność członków komitetu (np. oficjalne listy od władz prowincji powinny zagwarantować przewodniczącemu i członkom ochronę prawną, zarówno dla całego komitetu, jak i dla poszczególnych jego członków). Wszyscy członkowie komitetu powinni także wiedzieć, w sytuacji, kiedy proces sądowy jest nieunikniony, który organ jest odpowiedzialny za finansowanie pomocy prawnej i wszelkich innych wydatków związanych ze złożonymi pozwami przeciwko komitetowi lub któremuś z jego członków.

6. Przewodniczący wraz z komitetem, lub jednym z jego podkomitetów, powinni przygotować i zaproponować roczny budżet, a następnie starać się uzyskać od prowincji, regionu lub odpowiednich instytucji potrzebne fundusze.

7. Komitet bioetyczny musi określić czy: wszystkie, żadne, albo tylko niektóre spotkania będą otwarte dla publiczności i kto w tym wypadku podejmuje odpowiednie decyzje.

8. Należy określić zakres odpowiedzialności przewodniczącego komisji bioetycznej.

9. Sposób działania komitetu powinien być opracowany i omówiony podczas pierwszych spotkań. Warto ustalić sposób przygotowywania sprawozdań lub innych dokumentów, w tym także sporządzania protokołów z obrad lub sprawozdań z decyzji podejmowanych na posiedzeniach.

10. Komitet bioetyczny powinien utworzyć stały sekretariat, w którym będzie zatrudniona odpowiednia ilość kompetentnych pracowników. Sekretariat powinien zajmować się sprawami administracyjnymi i utrzymywać odpowiednie relacje z administracją prowincji. Brak sekretariatu uniemożliwi prawidłowe i efektywne działanie komitetu a wręcz może zagrozić jego przetrwaniu. Utworzenie sekretariatu powinno zostać uwzględnione w schemacie organizacyjnym prowincji/regionu/instytucji; bracia oraz współpracownicy pracujący w danej prowincji powinni być powiadomieni o jego istnieniu i o jego misji. Pracownicy sekretariatu powinni zawsze sumiennie i profesjonalnie udzielać pomocy w zarządzaniu codziennymi sprawami komitetu, zwłaszcza w sporządzaniu i archiwizowaniu dokumentów dotyczących jego działalności oraz w przekazywaniu wszelkich informacji, które są wymagane, jeżeli komitet ma działać w sposób otwarty i przejrzysty, szczególnie, jeżeli chodzi o podejmowane decyzje. Komitet powinien też przygotowywać, co roku, sprawozdanie wewnętrzne, a także uzyskać niezależną ocenę swoich osiągnięć.

A. Utworzenie komitetu bioetycznego – lista kontrolna.

JAK UTWORZYĆ KOMITET BIOETYCZNY?

1. Określić poziom

- a. prowincjalny
- b. regionalny
- c. lokalny

2. Określić rodzaj komitetu w zależności od pełnionej funkcji

- a. PMA
- b. REC
- c. HPA
- d. HEC

3. Sporządzić statuty
4. Wybrać przewodniczącego
5. Wybrać członków
6. Określić ramy prawne
7. Ustalić budżet
8. Zdecydować czy spotkania będą zamknięte czy otwarte
9. Określić zakres odpowiedzialności przewodniczącego
10. Ustalić sposób działania
  - a. Częstotliwość spotkań
  - b. Oficjalne protokoły ze spotkań
    - sprawozdania
    - decyzje
  - c. Dystrybucja protokołów
  - d. Przekazywanie dokumentów
  - e. Przygotowywanie spotkań
11. Utworzenie sekretariatu
12. Zapewnienie członkom komitetu odpowiedniej formacji w zakresie etyki
  - a. Określić, jakie są potrzeby szkolenia dla członków
  - b. Stworzyć program szkolenia dla członków

Koniec dokumentu.